

Gerillaodling

- ett frö till förändring

Fakulteten för Landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap

Christel Lindgren

2009

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för Landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap, LTJ

Författare:

Christel Lindgren

Titel:

Gerillaodling - ett frö till förändring

Guerilla gardening - a seed for change

Program/utbildning:

Landskapsarkitekturprogrammet

2011

Huvudområde:

Landskapsplanering

Nyckelord (6-10 st):

gerillaodling, guerilla gardening, offentliga rum, urbana rum, appropriation, aktivism, aktion, odling, stad, olaglig, Skåne, Malmö, Lund, Lefebvre, Certaeu

Handledare:

Marie Larsson

Examinator:

Ann Bergsjö

Kurskod:

EX0378

Kurstitel:

Skriva om landskap

Omfattning (hp):

15

Nivå och fördjupning:

Kandidatuppsats

Utgivningsort:

Alnarp

Månad, År:

Augusti 2009

Serie:

Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten

Omslagsfoto:

ABSTRACT

A phenomenon that has been noticed more and more in media and the public space in recent years is what is called guerrilla gardening. It means the illicit cultivation of someone else's land. This report's intention is to analyze what impact guerrilla gardening could have on today's urban space in terms of stable changes in norms and physical design. I have also focused on guerrilla gardener's choice to carry out these actions illegally, without asking for permission, and what impact that could have on the issue of appropriating public space. To find the answer to this, three guerrilla gardening operations in Malmö and Lund are studied in which participants are observed and / or interviewed. These actions will then be discussed in a spatial reasoning theory.

The essay is divided into four main parts. In the introductory part guerrilla gardening in a Western context is introduced and explained. There will also be a brief chapter of it's history, different driving forces behind guerrilla gardening, and two interviews with the local council department and the prosecutor's office in Malmö. These two interviews have been conducted to examine the laws and the local planning's saying on guerrilla gardening today. The second part presents the theory of spatial production processes used to analyze the three studied guerrilla gardening operations. After that, the three actions observed will be presented and analyzed. The final section discusses guerrilla gardening as a process spatial production and its possible impact in the public space.

Keywords: guerrilla gardening, public space, urban space, appropriation, activism, action, gardening, urban, illegal, Skåne, Malmo, Lund, Lefebvre, Certeau

SAMMANDRAG

Ett fenomen som fått större och större plats i både media och det offentliga rummet de senare åren är vad som kallas gerillaodling. Det innebär att odla på en olaglig plats. Den här uppsatsens avsikt är att analysera vilken inverkan gerillaodling skulle kunna få på dagens stadsrum i avseende på stabila förändringar av normer och fysisk utformning. Jag har också fokuserat på gerillaodlares val att genomföra dessa aktioner på olaglig väg, det vill säga utan att be om tillstånd; och vilken konsekvens det kan få i frågan om att appropriera det offentliga rummet. För att finna svar på detta har tre gerillaodlingsaktioner i Malmö och Lund studerats där deltagare observerats och/eller intervjuats. Dessa aktioner har sen diskuterats i ett rumsteoretiskt resonemang.

Uppsatsen är indelad i fyra huvuddelar. I den inledande delen förklaras och presenteras gerillaodling i en västerländsk kontext. Här ges en kort historisk, olika drivkrafter bakom gerillaodling och två intervjuer med gatukontoret respektive åklagarmyndigheten i Malmö. Intervjuerna har genomförts för att undersöka vad styrande samhällsorgan säger om gerillaodling idag. I den andra delen redogörs för de teorier om rumskapande processer som används för att analysera de tre studerade gerillaaktionerna. Efter det presenteras de tre aktionerna som studerats samt analyser av dem. I den avslutande delen diskuteras gerillaodling som rumsskapande process och dess möjlighet till påverkan i det offentliga rummet.

Nyckelord: gerillaodling, guerilla gardening, offentliga rum, urbana rum, appropriation, aktivism, aktion, odling, stad, olaglig, Skåne, Malmö, Lund, Lefebvre, Certeau

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	INLEDNING	3
	PROBLEMOMRÅDE	4
	SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	4
	AVGRÄNSNINGAR.....	4
	TEORI OCH METOD	5
2	RUMSTEORI	8
	HENRI LEFEBVRE	8
	<i>Rätt till staden</i>	8
	<i>Appropriation och domination</i>	8
	<i>En analysmetod</i>	9
	<i>Reproducerande rum</i>	9
	MICHAEL DE CERTEAU.....	10
	<i>Den fysiska förändringen är inte allt</i>	11
	LINA OLSSON	11
	<i>Taktisk och strategisk appropriation</i>	11
	KAN APPROPRIATION DOMINERA?	12
	NORMER I DET OFFENTLIGA RUMMET	12
3	GERILLAODLING	14
	DRIVKRAFTER.....	14
	HISTORIK.....	18
	BROTT OCH STRAFF	20
	MALMÖ GATUKONTOR.....	21
4	TRE AKTIONER	23
	DEN ENSAMMA GERILLAODLAREN.....	23
	Aktioner i det fördolda	23
	Analys - att appropriera i det fördolda	27
	ATT BE OM LOV ELLER INTE.....	28
	Ödetomten	28
	Analys – appropriation av ödetomten.....	30
	TULPANER TILL ATTAC.....	31
	Den lilla aktionen	31
	Analys – acceptans av den lilla aktionen.....	33
5	DISKUSSION	34

1 INLEDNING

De verkar natt som dag, i storstad som på landet. Utan tillstånd ockuperar gerillaodlarna det offentliga rummet med växtlighet. Målet: att ge fula ytor skönhet. Och vad som är vackert, bestämmer den gröna gerillan själv (Harlin 2006a).

Sydsvenskan publicerade i juli 2006 en artikel om en grupp människor som kallar sig för gerillaodlare. Enligt Jenny Harlin som författat artikeln *attackerar* gerillaodlarna det offentliga rummet med växtlighet. Det är ett spänningsladdat ordval och varför är det så att hon väljer att beskriva odlarnas ingrepp i det offentliga rummet så?

Det offentliga rummet ses idag som en rättighet och platsen att yttra våra åsikter. (Reiter, O 2008). Men det finns flera synsätt på vad det offentliga rummet egentligen är. Don Mitchell, amerikansk professor i geografi som skrivit *The Right to the City: Social Justice and the Fight for Public Space* (2003) menar att det finns två sidor, eller två visioner, av det offentliga rummet. En där beslutsfattare, myndigheter, och ofta många medborgare, ser det offentliga rummet som ett allmänt rum där alla ska kunna konsumera, rekreera sig och vistas. I det rummet är alla välkomna så länge de uppträder korrekt och enligt de normer som anses gällande. I motsats till detta synsätt står idén om det offentliga rummet som ett rum för åsiktsfrihet, politisk arena och en plats som tillhör alla och kan förändras av alla (Mitchell 2003 s.128). Populärt bland planerare i Sverige idag används orden ”stadens vardagsrum” eller ”mötesplats” enligt Chatarina Gabrielsson, författare till avhandlingen *Att göra skillnad: Det offentliga rummet som medium för konst, arkitektur och politiska föreställningar*. Detta vardagsrum domineras, precis som i det privata hemmet, ofta av en tanke om trygghet och igenkännande. Detta påminner mycket av den första av Mitchells visioner [min kommentar]. Enligt Chatarina Gabrielsson är inte detta ett så öppet och gemytligt sätt att mötas som det först ger sken av. Hon skriver att:

”[...] ”mötet” i första hand framstår som ett igenkännande av likar och ”samtalet” som en ömsesidig bekräftelse ” (2006 s.57).

Om förutsättningen är att alla är lika så blir det offentliga rummet exkluderande för de som inte är det. Som exempel nämner Gabrielsson bänkar som är konstruerade så att hemlösa inte ska kunna sova på dem eller platser som avsiktligt är skapade för att inte tilltala skateboardåkare. Liknelsen om vardagsrummet har få spår av tanken om det offentliga rummet som politisk arena eller åsiktsfriheten som Mitchell nämner [min kommentar].

Dagens planerare och arkitekter har stor inverkan på stadens offentliga rum men det är inte bara professionella yrkesutövare som bestämmer över en plats utformning utan även lagar och människorna som agerar i rummet. Vissa forskare anser att *people make places, more than places makes people* (Ole Reiter, s 3 2008) och andra visar också på rummets makt över människan.

PROBLEMOMRÅDE

I Lundagård, strax bredvid domkyrkan i Lund, kan man läsa ordet ”RÖV” skrivet med stora bokstäver - i alla fall i några veckor på våren. Det är skrivet med gula krokusar. De senaste åren har fenomenet gerillaodling spridit sig och blivit allt mer vanligt i både den offentliga miljön och i media. Gerillaodling definieras som:

”The illicit cultivation of someone else’s land.” (Reynolds 2008, s. 16)

Den olovliga odlingen av någon annans mark [min översättning] är precis som grafitti och gatukonst olagligt, även om de går under olika brottsrubricering (Svensson 2009). Graffiti har stött på olika grader av motstånd genom tiderna och har ändå lyckats bita sig fast [min kommentar]. Gerillaodling som ofta framställs som något sensationellt och rebelliskt har än så länge inte mött samma motstånd. Se citat från Sydsvenska ovan. Vad är det som gör att dessa planteringar accepteras i ett rum som ska vara för alla trots att de använder det som sin bakgård och gör de någon förändring i det offentliga rummet? Ordet ”röv” har kommit upp i flera år i Lundagård och om det istället hade varit skrivet med sprayfärg så man kunnat förutsätta att det varit borta sedan länge. Att delta i sin offentliga miljö ses som en rättighet, men vad har dessa olagliga handlingar för inverkan på rummet?

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

Min avsikt med den här uppsatsen är att undersöka hur gerillaodling skulle kunna påverka och förändra det offentliga stadsrummet. Jag kommer försöka finna svar på detta genom att teoretiskt undersöka det offentliga rummets skapande och tillhörighet och sedan analysera tre aktioner utifrån dessa teorier. I den här uppsatsen har valt att fokusera på två frågeställningar:

- Går det att göra stabila förändringar i det offentliga stadsrummet med gerillaodling?
- Vinner gerillaodlare på att istället gå en laglig väg i avseende på appropriationen av det offentliga stadsrummet?

Det finns en tendens inom fältet för arkitektur, konst och stadsbyggnad att främst behandla det offentliga rummets rumsliga form och sällan dess sociala och politiska innebörd (Gabrielsson s. 13). I den här uppsatsen är det också min önskan att ge en nyanserad bild av vad som formar ett stadsrum mer än en arkitekts penna.

AVGRÄNSNINGAR

Det finns mycket lite skrivet om gerillaodling. Det som finns är nyhetsmedia och aktivister som själva författat böcker. Det finns ingen direkt forskning i kring ämnet som man till exempel kan hitta om grafitti och gatukonst. Men i likhet med grafitti och dess inverkan på vårt samhälle så finns det även här flera mycket intressanta frågor att undersöka. Som varför attityden till gerillaodling är så olika mellan olika länder? I Holland så står Groen links (motsvarande Miljöpartiet i Sverige) för en holländsk gerillaodlings-hemsida och de uppmanar till aktivism (Groen links). Är det den ”svenska samhällsformen” som skapar speciella förutsättningar? Många av de här frågorna hör hemma inom statsvetenskap och att jämföra olika länders inställning och förutsättningar är mycket intressant men också ett väldigt omfattande arbete. Då den här uppsatsen skrivs i ämnet landskapsplanering och jag

har valt att fokusera på hur gerillaodling skulle kunna påverka offentliga rum och normer i det offentliga rummet och vad det kan göra för skillnad om de väljer att först be om lov.

De aktioner jag valt att utgå ifrån är alla genomförda i Skåne. Detta för att ha möjlighet att vara med och observera vid aktionerna och intervjuva medverkare. Jag har valt att intervjuva Arne Mattsson från gatukontoret som får representera den offentliga planeringen och deras syn på individuella initiativ samt åklagare Mats Svensson, vice åklagare på åklagarmyndigheten i Malmö, för att se det ur lagens synvinkel. Av respekt för denna uppsats storlek har jag inte undersökt affekterade stadsbor någon form. De reaktioner som nämns har kommit fram i intervjuer med de medverkande aktivisterna eller vid observationer av aktioner.

Definitionen *att odla på olovlig mark* innefattar inte syftet eller motivationen bakom aktionen [min kommentar]. Vissa planterar för att försköna men många bedriver gerillaodling för att de måste. Reynolds refererar till en man som beskrivit hur han sett refuger mellan stora motorvägar fungera som små majsält i Kenya. (2008 s.37). I den här uppsatsen kommer gerillaodling behandlas i dess västerländska välfärdscontext och hunger kommer därför uteslutas som drivkraft. Men det kan vara värt att påpeka att även denna form förekommer och att det för vissa är en fråga om överlevnad att odla på olovlig mark [min kommentar].

TEORI OCH METOD

För att undersöka hur gerillaodling kan påverka produktionen av det offentliga rummet så har jag valt att först fördjupa mig i teorier om produktionen av rum. Dessa teorier har jag sedan använt för att analysera tre olika fall av olovlig odling i staden. Två där jag själv var med och observerade, och en där jag intervjuat en aktiv kvinna om hennes genomförda projekt. För att se på konsekvenser av den olagliga handlingen och alternativ till dem kommer Arne Mattsson på gatukontoret intervjuas samt Mats Svensson på åklagarmyndigheten i Malmö.

Då jag studerat litteratur om det offentliga rummet och produktionen av detta så har jag valt att utgå ifrån Lina Olssons tolkning av rumsteoretikern Henri Lefebvres och Michel de Certeaus teorier som hon tolkar i sin avhandling *Den självorganiserade staden – Appropriation av offentliga rum i Rinkeby*. Avhandlingen berör hur man kan beskriva självorganisering i termer av rumslig produktion. Lina Olsson har också beskrivit två nya begrepp, strategisk appropriation och taktisk appropriation, vilka jag också använder då jag analyserar de aktioner jag studerat. Det bör uppmärksammas som källkritik att jag utgår ifrån Olssons tolkning och inte har gjort en egen. Det vi undersöker är, självorganisering och gerillaodling, men vi ställer liknande frågor om produktionen av det offentliga rummet så jag finner det mer lämpligt att utgå ifrån Olssons tolkning än att själv ytligt tolka teorierna.

Gerillaodling

För att kunna svara på vad gerillaodling är idag och vad det har varit så har mycket information sökts på internet. Det finns ett fåtal böcker utgivna av aktiva gerillaodlare. En av dem, *On Guerrilla gardening– a handbook for gardening without boundaries*, är skriven av engelsmannen Richard Reynolds. Han har blivit något av en frontfigur för gerillaodling då han har varit mycket medial i de sista åren. I avsnittet om gerillaodling och dess historia så har jag framförallt utgått ifrån hans bok och internetkällor.

Intervjuer och observationer

De intervjuerna jag gjort har varit mer eller mindre informella och semistrukturerade (Cloke et al 2004, 148-149)), vilket innebär att jag innan intervjuerna förberett ett tiotal ganska övergripande frågor för att sedan låta samtalen flöda fritt. De intervjuer jag hållit har varit med Arne Mattsson, gatukontoret i Malmö, en aktiv gerillaodlare från Lund, och

åklagarmyndigheten i Malmö. I de observationer jag gjort så har jag själv varit aktiv och har under aktionens gång både intervjuat och deltagit i aktionen. Anledningen till detta är för att jag inte vill avskräcka eller framstå som avvikande i situationen.

När jag sökte efter aktiva gerillaodlare så letade jag på forum där aktioner annonseras, jag mailade ut en förfrågan på Sveriges Lantbruksuniversitet och när ordet börjat gå att jag undersökte gerillaodling så fick jag även mycket tips ifrån ”någon som kände någon”. Kvinnan som i uppsatsen kallas ”Den ensamma aktivisten” kom jag i kontakt med då hon mailade tillbaka på min förfrågan. Jag insåg när vi träffades att jag även sett att hon var aktiv genom hennes blogg på internet som jag funnit tidigare i mitt informationssökande. ”Den ensamma aktivisten” är en kvinna boende i Lund i yngre tjugooårsåldern. Alla aktivister jag intervjuat i den här uppsatsen behandlas anonymt på grund av att gerillaodling är en olaglig handling. Ödetomtaktionen, och gruppen som var aktiv med den, kom jag i kontakt med genom en bekant som också läser vid SLU. Hon hade tidigare kommit i kontakt med mannen som agerade som sammankallande för gruppen. Hon tipsade mig och bad mig följa med. Det förefaller som att det är så här kontakten ofta går till då aktioner ska förmedlas, genom forum på nätet eller ”mun till mun”. Det ligger självklart en värdering från min sida vilka jag valde ut att studera och detta kan leda till ett vinklat resultat men är svårt att komma ifrån. Det jag sökte efter var variation. Den ensamma aktivisten hade redan planerat och genomfört en aktion. Ödetomten skulle genomföra en aktion och där hade jag möjligheten att följa det i det initiala skedet och planeringen vilket jag fann värdefullt. Den tredje aktionen har koppling till den på ödetomten men skiljer sig ändå i storlek och syfte.

BEGREPP

Gerillaodling definieras som nämnt ovan ”The illicit cultivation of someone else’s land.” (Reynolds 2008 s. 16) *Illicit* kan översättas med både olaglig och olovlig och *cultivation* kan översättas med odling och bruk. Jag väljer här att översätta med ordet *illicit* med olovlig, vilket jag anser också innefattar att göra något utan tillstånd, inte bara att bryta mot lagen. Vad det gäller ordet *cultivation* så använder jag ordet odling då bruk även kan tolkas som andra nyttjanden. Vad jag förstår av Reynolds bok så omfattar gerillaodling inte att hänga upp tvätt på någon annans mark eller att ha den som spontan marknadsplats, vilket också skulle kunna räknas som att bruka en plats. Min tolkning av definitionen är att det handlar om odling av växter på mark som inte tillhör en själv.

Den engelska termen för gerillaodling är *guerrilla gardening*. Termen används ofta även i Sverige men jag har valt att översätta till den till gerillaodling som också används. Anledningen till det är att uttrycket är svårt att använda i svenskan då ord som *guerrilla gardner* (gerillaodlare) och andra former och böjningar är svåra att passa in. Jag tycker inte heller att det finns en risk att ordets innebörd förvrängs vid översättningen, vilket skulle kunna varit en anledning till att behålla den engelska termen.

Offentliga rum. Under det senaste decenniet har frågan om det offentliga rummet varit väldigt uppmärksammat. Varningsklockor ringer om att det håller på att försvinna, att det offentliga rummet håller på att privatiseras och domesticeras och nu mer styrs av marknadskrafter än något annat. Länsstyrelsen i Stockholm har till exempel tagit ställning och valt att motsätta sig fortsatt inglasning av huvudstadens centrum av principiella skäl (Gabrielsson 2006 s.77-78). Det offentliga rummet beskrivs av nationalencyklopedin som

”en del av en bebyggelsemiljö som är tillgänglig för allmänheten, till exempel torg, gator, parker, passager eller gallerior. Husens fasader, plank och vegetation

kan betraktas som väggar i det offentliga rummet. Begreppet är tillämpat främst inom städer och stadsliknande samhällen” (Nationalencyklopedin 2009b).

Det offentliga rummet kan ibland också mena det mediala rummet men i den här uppsatsen kommer det offentliga rummet syfta på det offentliga stadsrummet så som nationalencyklopedin förklarar begreppet.

Appropriation Ordet appropriation (appropriation på engelska) används idag inte i svenskan idag men används generellt då Lefebvres texter översätts till svenska. Enlig Olsson ligger begreppet ”tillägnande” närmst i svenskan men hon vill inte använda detta då det skulle kunna förskjuta innerbördan och jag följer hennes exempel En enkel (och kanske förenklad av mig) förklaring av ordet appropriation är – att göra till sitt eget, utan att äga det. (Olsson 2008 s.69)

2 RUMSTEORI

Det här kapitlet redogör jag för de teorier jag använder mig av för att analysera de tre fall av gerillaodling som studerats. Dessa teorier utgörs främst av Lina Olssons tolkning av Henri Lefebvres och Michael de Certeaus teorier om appropriation av rum och rumslig produktion. Lina Olsson tolkar dessa i sin avhandling *Den självorganiserade staden* där hon också vidareutvecklar ett eget resonemang kring produktionen av rum (utifrån bland annat Lefebvre) vilket jag också använda mig av

HENRI LEFEBVRE

Lefebvre var en fransk rumsteoretiker, verksam mellan 1920 till 1991, som idag ses som en av de främsta inom ämnet rumslig produktion (Olsson 2008 s. 55). Lefebvre är bland annat känd för sina teorier om socialt producerade rum (Gabrielsson 2006 s. 19) men hans vetenskapliga produktion är mycket omfattande och mångsidig. Det var under nittioalet, när hans böcker om just rumslig produktion blev översatta till engelska som han blev riktigt central i debatten (Olsson 2008).

Rätt till staden

Två verk som Lefebvre blev speciellt uppmärksammas för var *The Production of Space* (1974) och *Right to the city* (1968). I dem redogör Lefebvre för sin politiska vision om hur stadens invånare själva bör vara med och forma och utveckla staden istället för att bli styrda av marknaden och myndigheter. Anledningen till detta ställningstagande är att han anser den moderna staden så fragmenterad att det urbana livet reducerats till den grad att invånare lever mer som "produktionsenheter" än som människor. Vårt samhälle är idag, enligt Lefebvre, indelat efter funktion. Boende på ett ställe, jobb på ett annat. Liksom i industrin så har även staden formats för effektivisering och med det har det urbana livet försvunnit. I verken nämnda ovan redogör han för sin övertygelse att stadsinvånaren har "rätt till staden". Med det så menar han rätten till en urban verklighet - att själv kunna delta och forma sitt statsrum. För att kunna påverka ett rum, ett socialt rum eller ett fysiskt rum, menar Lefebvre att man måste skapa ett nytt avtryck. Det är det som enligt Lefebvre ger ett riktigt deltagande (Olsson 2008 s. 55-56).

Appropriation och domination

För att beskriva produktionen av rum i vardagen så använder Lefebvre sig av ett begreppspar. Begreppen, som står i motsats till varandra, är; *appropriation* och *domination*. För att förklara begreppet appropriation är det lättast att börja med dess motsatsord – domination (eller dominerings.) Dominering skulle kunna översättas med dominans eller herravälde. Dominering bygger på struktur och är vad Olsson kallar, instrumentell. Dominering styr, strukturerar och lägger rummet under sig. Dominering styr också hur rummet skall kunna användas av andra. I och med det så påverkar och bestämmer domineringsen också andras förutsättningar till deltagande, och därmed också möjligheten att "producera rum".

Appropriation är motsatsen då det betyder att *göra det dominerade rummet till sitt*. Att med deltagande ändra den sociala verkligheten och det materiella rummet som domineringsen redan styr. Olsson skriver att Lefebvre såg rummet som den politiska kampens plats och medium och att han förklarar en vision om hur det är stadsinvånarna som förändrar sin verklighet genom att delta och förändra staden istället för att bara bli styrda. Han menar att

appropriation är invånarnas potential att förändra. Appropriation är alltså vad Lefebvre menar är "rätten till staden" (Olsson 2008 s. 53-56).

En analysmetod

För att kunna analysera produktionen av rum så har Lefebvre valt att skapa en tankemodell med tre delar. Dessa har Lina Olsson översatt till – *Rumsliga praktiker, föreställda rum, och levda rum.*

- *Rumsliga praktiker* är vardagliga händelser och saker som levs och upplevs. Det kan vara vad människor gör, motorvägar och annat som materialiserar rummet. För individen ligger det nära vad Lefebvre kallar *det varseblivna* - vad kroppen kan uppfatta, form, hastigheter. Att gå på en trottoar och trottoaren i sig är båda exempel på rumsliga praktiker.
- *Det föreställda rummet* är hur människan föreställer sig rummet. Detta kan vara rena tankar om hur man förväntar sig att rummet ska vara eller hur rummet framställs då det beskrivs av någon. Dessa rum omfattar aldrig det sociala rummet (det verkliga rummet) då det föreställda rummet, ofta beskrivs med symboler eller abstraktioner och inte innefattar rummet som helhet.
- *Det levda rummet* är rum så som de levs, brukarens rum. Här blandas icke uttalade symboler, koder som dominerar "individen" med rumsliga praktiker.

Detta påpekar Lefebvres är ett analysmoment. Det verkliga rummet, *det sociala rummet*, innefattar dem alla (Olsson 2008 s. 59-60).

Reproducerande rum

För att förklara produktion, och också reproduktion av rum så talar Lefebvre om något han kallar ett *abstrakt rum*. (Det är i egentlig mening inte abstrakt utan det benämns så för att han kopplar det till Marx begrepp *abstrakt arbete*.) Det som Lefebvre syftar på när han säger att det är abstrakt är att det gömmer de sociala relationer som gör det möjligt för rummet att återskapa sig själv. Enligt Olsson så kan det jämföras med vad som kallas "normativ dimension". I det abstrakta rummet är rummen dominerade och fragmenterade. De är uppdelade i funktion och de individuella skillnaderna har slätats ut och likriktas. Detta för att de ska kunna mätas i ekonomiskt värde. Olsson citerar Lefebvre:

Det abstrakta rummet prioriterar bytesvärde framför bruksvärdet, men utgör inte enbart platsen för handel, utan även dess medium (2008)

Lefebvre frågar sig själv hur det kan vara möjligt att invånarna tillåter det här? Varför sker det inga protester och hur kan det fortsätta? Han förklarar det med att det abstrakta rummet dominerar med hjälp av förbud och påföljder som symboliseras i rummet. Överallt finns visuella tecken som förmedlar vad som är tillåtet eller inte tillåtet att göra. Ibland kan förbuden vara av fysisk form som till exempel grindar och staket. Andra mer subtila kan vara vilken samhällsklass som bor i ett område och vad man får och inte får göra där. Människorna

i rummet bildar då en tyst känsla och överenskommelse mellan varandra om var som är tillåtet och inte tillåtet. Enligt Lefebvre så skapas rummet av handlingar och då individerna agerar efter den här tysta överenskommelsen så reproduceras rummet av dessa handlingar. Detta är en central tanke för Lefebvre - att rummet kan reproducera sig själv och att rummet därför är både produkt och producent på samma gång (Olsson s. 65-66). Lefebvre beskriver relationen så här enligt Lina Olsson:

Trots att rummet är en produkt av samhällets produktionsformer, sociala relationer och verksamheter äger det samtidigt en förmåga att strukturera stabilisera och reproducera samhällets sociala relationer (2008 s. 58).

I dagens rum är problemet menar Lefebvre att domineringen kväver möjligheten till appropriation. Fragmenteringen och uppdelningen av funktioner har gjort att det kollektiva verket försvunnit. Som stadsinvånare förses man med någonstans att *bo*, men möjligheten att *bebo* har gått förlorad i den moderna tiden Olsson refererar Lefebvre:

Bostaden har där gjorts till ett objekt vars bytesvärde, snarare än bruksvärde, är prioriterat, varför boendet reducerats till ett slags improduktiv konsumtion (2008 s 67-68).

Att appropriera ett rum innebär att bruka det som sitt eget, men enligt Lefebvre innebär det också att man genom sina handlingar också måste *omforma* rummet. Approprieringen sker inte i en stund utan tar tid. Det sker genom upprepning och strävan att skapa rum mer anpassad till den mänskliga skalan istället för den moderna stadens fragmenterade rum. Att göra något till sitt kan också innebära att äga men det skiljer sig ifrån appropriation. Som exempel föreslår Lefebvre språket. Människan lär sig tala, gör språket till sitt och kan kommunicera med andra. Men han eller hon kan inte själv *äga* språket. Då hade personen haft rätt att neka andra att bruka det. Att appropriera innebär, precis som språket att alla kan delta och nyttja det och appropriera det i sin tur.

Ett approprierat rum är därför enligt Lefebvre en form av rumsskapande som ger möjlighet att bryta det abstrakta rummets dominering och skapa ett kollektivt verk istället. Skapas inget nytt rum är det enligt Lefebvre bara en skenmanöver som tillfälligt lyckas skaka domineringen men på sikt inte har något resultat alls. Det måste ske ett praktiskt deltagande i rummet som omformar det efter brukarna. Lefebvre ger ett exempel på Hallarna i Paris. Efter Hallarna stängts i slutet av 60-talet så började invånarna bruka platsen som festival- och mötesplats men efter en tid så revs allt för att bygga nya butiker. Detta är enligt Lefebvre inte ett exempel på appropriation, utan blott ett fruktlöst försök då det inte gav någon beständig förändring (Olsson 2008 s. 55-69).

MICHAEL DE CERTEAU

Certeaus, författare till *The Practise of Everyday Life (1984)* är precis som Lefebvre ett stort namn inom forskning i rumsliga teorier. Han är jämfört med Lefebvre mer intresserad av de ”passiva och improduktiva” praktikerna, så som läsa, använda och konsumera är exempel på. Hans texter är ofta väldigt poetiska, svårfångade och mycket kan läsas in mellan raderna. Detta kan tyckas märkligt men med det vill Certeau har att läsaren själv ska appropriera texten och göra den till sin.

Den fysiska förändringen är inte allt

När Lefebvre menar att rummet måste förändras för att approprieras så säger Certeau att vardagliga ting som vi repeterar om och om igen, saker vi brukar eller vår konsumtion, faktiskt också förändrar även om de inte ger upphov till någon ny produkt. Certeau menar att *sättet att göra* kan förändra ett rum.

För att illustrera sin teori så använder sig även Certeau av ett begreppspar – *strategi* och *taktik*. Dessa hänvisar främst till handlingens syfte och avsikten bakom. I strategin finns en planering och ett uppsatt mål att nå, medan det i taktikens fall rör sig om handlingar som uppstår spontant och utan egentligt tanke. Certeau menar att även dessa flyktiga handlingar kan förändra. De ”passiva subjekten” kan genom sina vardagliga göromål, promenader, konsumtion rucka eller förinta en del av de strategier som finns utan att ha det som avsikt. Certeau säger att med hjälp av tiden så kan taktiker bli så varaktiga att de förändrar den ordnade platsen så mycket att de tillslut skapar en ny. Taktiken har då blivit en strategi. Taktisk och strategi har alltså även innebörden flyktig respektive stabil.

För att beskriva produkten av dessa handlingar använder Certeau ett annat begreppspar- *plats* och *rum*. Plats är en rumslighet i vilken en styrande struktur regerar, till exempel arkitektur eller språk. Rum är en rumslighet som är temporär, omformlig och som är momentan. Ett rum motsvaras till exempel av att gå, läsa, handla. Med detta så skiljer Certeau på handling och produkt. Det gör inte Lefebvre. Enligt Lefebvre är både promenad och trottoar rumsliga praktiker. Detta kan förklara varför Lefebvre förutsätter att appropriation inte kan ske utan förändring av rummet (Olsson 2008s 69-89).

LINA OLSSON

Lina Olsson påpekar att hon tycker att det är en brist i Lefebvres teori när han förbiser att sättet ett rum används på kan omforma rummet. Hon tycker också det är svårt att använda sig Certeaus dualism – strategi/stabil/plats och taktik/mobil/rum; där strategi ger en ordnad stabil plats och taktik ger ett flyktigt ickebeständigt rum. Hon tycker också att hans metod att skilja mellan handling och resultatet är svår att urskilja i verkligheten. Det finns stadier däremellan menar Olsson, och hon väljer därför att tillföra två nya begrepp. *Taktisk* och *strategisk appropriation*.

Taktisk och strategisk appropriation

Taktisk och strategisk appropriation är till för att representera de fall som faller emellan de två ytterligheterna i Certeaus begreppspar - strategi och taktik. (Där strategin är det stabila rummet och taktik det flyktiga rummet). Precis som Lefebvre så väljer Olsson att sammanföra handling och produkt i sina begrepp. För att beskriva taktisk och strategisk appropriation i förhållande till strategi och taktik så skriver Olsson såhär:

Taktisk appropriation avser rumsligheter vilka har en större stabilitet i jämförelse med taktiker, vilka ”försvinner” i det omedelbara, men saknar ändå förmågan att skapa ett stabilt fotfäste i det sociala rummet. Begreppet strategisk appropriation indikerar en högre grad av beständighet i det sociala rummet (Olsson 2008 s. 92)

Den strategiska appropriationen svarar enligt Olsson mot vad Lefebvre kallar appropriation, då det innebär att något måste förändras beständigt. Strategisk appropriation skiljer sig från taktisk appropriation genom att den strategiska appropriationen har lyckats

skapa en ordnad plats *och* att det förändrat vad som det som är normalt eller accepterat i det sociala rummet - en norm. (Olsson 2008 s. 85-93)

KAN APPROPRIATION DOMINERA?

När Certeau förklarar skillnaden mellan det strategiska och det taktiska så menar han att alla materiella rum och platser har en ordning. Det finns alltid strategier som dominerar över andra taktiker. I och med det så exkluderar och dominerar även approprierade rum. Lefebvre, som anser att appropriation kan bryta dominerande, verkar bortse ifrån tanken att appropriationen i sin tur kan dominera. När Lefebvre berör frågan om hur olika individers eller grupper appropriation ska kunna samsas så liknar han det vid sång och rytmer. För att få sin egen rytm att passa i mängden av andra rytmer så trycker han på vikten av "harmoniska allianser" och avståndet mellan parterna. Med avståndet mellan parterna menar han lättheten att acceptera den andre som också approprierar rummet. Känns det familjärt så är avståndet kort. Kolliderar rytmerna så uppstår en konflikt, ibland en våldsam sådan. Certeau däremot ser samspelet på ett helt annat sätt. Enligt honom så står vi alltid i någon annans territorium. Det finns inga rum som redan inte är approprierade och taktiker är små förändringar som egentligen inte kan skapa någon helhet då det är ett kollektivt verk som alltid förändras (Olsson 2008 s 96).

NORMER I DET OFFENTLIGA RUMMET

Lina Olsson menar att normer, skrivna lagar och oskrivna lagar finns i alla offentliga rum (vilket gör det offentliga rummet till en strategi). Att vistas och agera i ett sådant rum utan att bryta mot dessa normer, och istället följa dem och inte förändra dem (så som strategin vill att brukaren ska använda rummet) kallar hon för *generell appropriation*. Synen på det offentliga rummet som ett rum som ska kunna brukas av alla och i samförstånd förutsätter generell appropriation. Vi förväntas använda rummet taktiskt och det anses ofta som det enda sättet att bevara ett rum offentligt. Om man som enskild individ eller grupp vill förändra rummet så ses det ofta som ingrepp och ett hot mot offentligheten. Men enligt Olsson så blir det offentliga rummet aldrig ett neutralt rum för alla. Den variation som förespråkas reduceras och förpassas ofta till rent visuella och estetiska aspekter i rummet, ofta till den konsumerande medelklassens fördel. Det gör att de politiska och privata aktiviteterna är begränsade. Mitchell (Mitchell 2003) säger Lina Olsson argumenterar därför att det är handlingarna i det offentliga rummet som gör det offentligt, inte att det tillskrivits en offentlig användning. Det är fortfarande viktigt med ordningen och möjligheten till generell appropriation samt att rummet föreställs som offentligt, men det är med kollisionen med individers och grupper normbrytande appropriation som ett offentligt rum skapas. Rummet måste ständigt återskapas eller förändras för att bli ett offentligt rum och inte ett dominerat rum. Det är enligt Mitchell därför de gränsöverskridande tilltagen krävs för att bevara ett rum offentligt, och därmed så är det också demokratiskt att bruka ett offentligt rum som sitt eget (Olsson 2008 s. 102).

"Out of place"

Olsson refererar till geografen Richard H. Shein som menar att alla rum har en normativ dimension. De förbud och bestämmelser som styr stadens rumsliga praktiker representeras alltid som symboler i rummet. Man kan se symboler av klass, könsmaktordning och andra sociala relationer. Rummet utsmyckas efter sina sociala relationer och Olsson skriver att "om alla sociala företeelser är både sociala och rumsliga (sociala rum) innebär det att alla normer på ett eller annat sätt är förkroppsligade i och genom rummet." (2008 s 95) Om det sociala rummet då är beroende av båda så betyder det att våra normer också utgår ifrån och skapas

genom rummet. Se likheter mer Lefebvres teori [min kommentar]. Det som skapas i rummet ser vi ofta som accepterat och självklart. De reproduceras utan att vi tänker på det och det är först när något gränsöverskridande sker som normen uppmärksammas. Cresswell benämner detta normbrytande för "out of place". När något är out of place beror det ofta på dess geografiska lokalisering. Ett fenomen eller en handling kan vara helt accepterad på en plats men sedan oacceptabel på en annan. Som exempel nämner han graffitins uppkomst i New York. Graffitin fick till en början ett nyfiket mottagande av t.ex. pressen men då fenomenet växte blev det raskt bannlyst på stadens gator och enorma resurser lades in för att bekämpa det. Efter ett par år fick graffitin sen in sin fot i konstvärlden och där den fick en helt annan innebörd. På gatan var graffiti "out of place" men i kostgalleriet var det tvärt om (Cresswell 1996 s. 22-27, 175-176). När något är "out of place" så kan det motsvara att sakna strategisk appropriation och avsaknad av ordnad plats (Olsson 2008 s. 94-97).

3 GERILLAODLING

Många sysselsätter sig med att odla på annans mark utan att ens reflektera över att det är olagligt. Andra vet att de kanske inte är helt lovligt men inte att det de gör har ett namn. Detta var fallet för Åkerberg och Nilsson som blev intervjuade av Sydsvenskan efter att ha odlat utanför sitt hyreshus i Malmö. De har under en tid fyllt ut en liten redan existerande rabatt med rabarber, ett äppelträd och lite andra växter de kommit över. Än så länge har den fått stå ostörd tror de men Jessica säger: ”Jag vill att trädgården ska vara en njutning för alla. Bara den får vara ifred.” (Harlin 2006).

De finns de som däremot är väldigt medvetna om vad de gör och en del av dem kallar sig för guerrilla gardeners eller gerillaodlare. Guerrilla är ett spanskt ord och betyder ”litet krig” – där informella soldater slår till i små ostrukturerade attacker istället för arméns organiserade fronter. Reynolds som står som skapare för en av de största hemsidorna för gerillaodlare, *guerrillagardeners.org* menar att det är så staden skall förvandlas till en vackrare plats. (Reynolds 2008 s16-19). På hans hemsida finns bilder upplagda från aktioner över hela världen. I ett forum med nationella trådar är 43 länder representerade och över tretton tusen medlemmar är registrerade (*guerrillagardening.org* 2009).

DRIVKRAFTER

Gerillaodling är utan undantag att odla utan tillstånd. Har man bett om lov så har man lämnat gerillaodling. Enligt Reynolds tenderar de flesta att falla inom två fack, de som vill försköna sin omgivning och de som vill odla mat. Reynolds påpekar att vissa aktioner tenderar att få mer fokus än andra. Som exempel nämner han en Reclaim the streets aktion (vilken kommer behandlas senare) eller en stor park som är anlagd på en ödetomt. De mer diskreta aktionerna som en rugge pingstliljor missas ofta – men är lika viktiga enligt Reynolds då han anser dem mer hållbara (2008, s 23). I Reynolds bok kan man klart urskilja en värdering på vad som är bra och dålig gerillaodling. Den mindre och mer beständiga aktionen hyllas och det storslagna och kortvariga spektaklet anses för det mesta bara ställa till bekymmer [min kommentar].

Försköning och uttryck

We spill out, seeing opportunity to splash colour and character all over the place, tagging the landscape, exhibiting in the street- we are graffiti gardeners (Reynolds 2008 s. 28).

Vi väller ut, ser möjligheter att ge färg och karaktär överallt, ”tagga” landskapet, ställa ut i gaturummet – vi är graffitiodlare [min översättning]. Att få uttrycka sig själv i det offentliga rummet och försköna det är också en drivkraft. Reynolds citerar en aktivist som kallar sig för Becky 735 som menar att målet inte bara är att odla mat utan också att inspirera, undervisa och mana människor till möjligheterna och teknikerna att odla mat i staden. Andra exempel är landskapsarkitekten Heather som sett gerillaodling som hennes chans att uttrycka sig som inte hennes arbete ger utrymme till (Reynolds 2008 s. 53).

Konstprojekt

En konstnär som använt sig av gerillaodling är Paul Harfleet ifrån USA. Han har i ett konstprojekt märkt ut hundratals platser där verbala eller fysiska attacker med homofobiskt motiv skett. Vid varje plats står en ensam pensé. Det engelska ordet för pensé är *pansy* vilket även är slang för en homosexuell man. Mellan gatstenar, vid träd, och i rabatter står de och de är alla fotograferade. Bilderna har sen fått namn efter övergreppet och ställs ut som konstverk över hela världen (Reynolds 2008 s.55). Många har uppmärksammat Harfleets konstverk och idag finns det många bilder där det inte är Harfleet själv som planterat penséerna utan andra som velat uppmärksamma en händelse (Harfleet 2009). Upptakten till konstprojektet vad glåpord riktade mot Harfleet själv och hans tankar på hur dessa verbala anfall inverkade på hans liv. Han insåg att platsen där de skett betydde mycket för hans minnen och han vill på något sätt ändra på platsen så att minnena också kunde bli annorlunda. Han reflekterade över att detta ofta är brott som begås mitt på dagen, mitt i våra offentliga stadsrum och hur allmänheten möter dem. Han observerade att det var accepterat att lägga blommor på marken som en symbol för förbipasserande när ett brott begåtts, eller en olycka skett. Han funderade på en liknande respons. Genom att plantera en pensé hoppas han att människor uppmärksammar platsen och ifrågasätter vad som skett. I och med det menar Harfleet att uppfattningen av platsen kan förändras. (Harfleet 2008).

"Faggot!" Oxford Road Manchester. Picture taken by P. Harfleet.

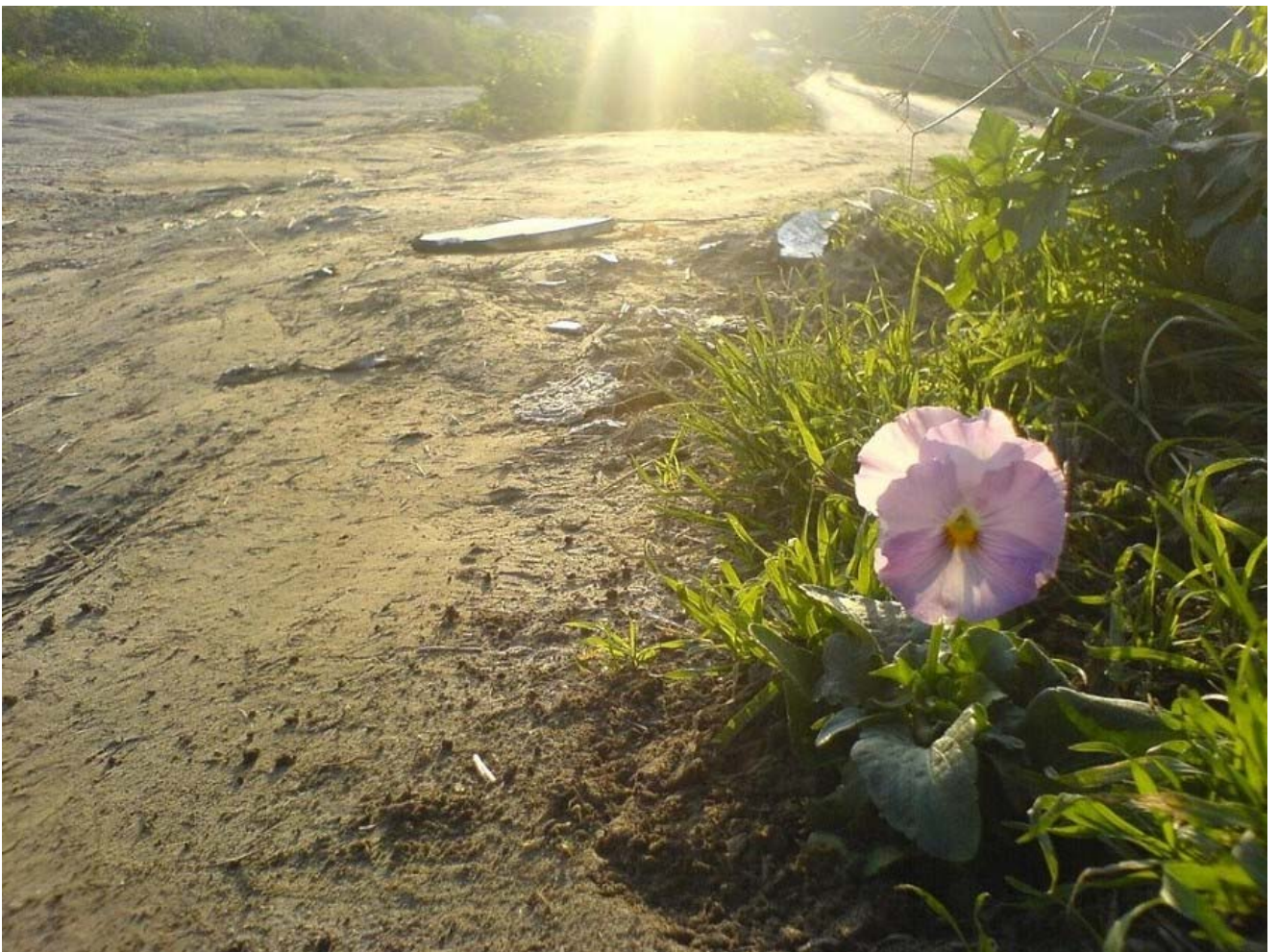
"Faggot!" Oxford Road Manchester

"I think it's time we went gay bashing agian!"
Grosvenor Street, Manchester. Picture P. Harfleet.

"You Fucking Queer Cunt!", "
Withworth Street, Manchester,
Picture rights P. Harfleet.

For Lee Harvey, Margate. Picture P. Harfleet.

Mossgraffiti

En annan typ av odlande i staden, som är spännande likt graffiti, är den engelska illustratören Anna Garforth's konstverk i mossa. Garforth har använt mossa och ett hemmagjort "lim" baserat på bland annat filmjolk och socker för att skriva texter i mossa på murar och väggar i staden. På bilden nedan skriver Anna Garforth en vers ur en dikt av Eleanor Stevens på en tegelvägg nära Clissold Park i London (Sustainable Public Graffiti Art)

Anna Garforth applicerar mossa på en mur i London. Bild: Matthew

Självhushåll

Att odla ätbara växter på någon annans mark behöver inte betyda att man gör det enbart för överlevnad; på platser där mat är en självklarhet, lättillgänglig och billig så kan gerillaodlare plantera av mer idealistiska skäl. För många vill visa att det finns hållbarare sätt att leva än att bara förlita sig på dagens agrara produktionsindustri. Ekologiska och politiska skäl blir mer och mer viktigt för aktivisterna även om de flesta inte beskriver sig som "eko-soldater". Ett exempel för det ökande intresset är att det i England säljs mer frön till ätliga växter än prydnadsväxter idag; för första gången sen andra världskriget (Reynolds 2008 s.38-40).

Ideologi och politik

Reclaim the streets eller "återta gatorna" [min översättning] som nämndes tidigare är ett exempel på en rörelse som genomfört aktioner som snarare kan liknas en momentan symbolisk handling för att påvisa en brist än ett försök till att direkt omforma sin omvärld. Reclaim the streets är en löst sammansatt internationell organisation som initialt var en antibil-rörelse. I dag också motsätter de ekonomiska krafterna som ligger bakom bilen men dyker också upp i många andra sammanhang. Sina protester framför de med gatufester där de dansar och spelar musik de genomför dem utan tillstånd då de menar att de har lika stor rätt till gaturummet som bilen har (Granström 2005). Reynolds beskriver en av Reclaim the

Streets aktioner i London, May Day 2000, som en aktion som utgav sig för att vara gerillaodling men egentligen var något helt annat. Den första maj, kallad May Day, satte Reclaim the Streets gerillaodling på löpsedlarna. De organiserade en stor cykeltur med sambamusik från Hyde Park till parlamentshuset i London där 10 000 demonstranter stod och väntade. De hade affischer där det stod "Resistance is Fertile", motstånd är fruktsamt [min översättning] och "Let London Sprout", låt London spira [min översättning]. Gräsmattan i mitten av torget hade grävts upp och lagts på de kringliggande gatorna och i hålet som blev kvar hade äppelträd och blommor planterats samtidigt som Cannabisfrön hade spridits ut. En deltagare klättrade också upp på statyn föreställande Winston Churchill på Parliament Square, målade hammaren och skäran på honom och dekorerade den skallige Churchills huvud med en remsa gräs så att han såg ut att ha en moikhanfrisyr. Även om gerillaodling fick mycket medial uppmärksamhet så menar Reynolds att den inte gjorde mycket positiv skillnad. Han skriver:

While the streets were reclaimed from cars for an afternoon for fun, the protesters left a muddy mess that was not nearly as fertile as their witty banners had claimed – turf is difficult to grow at the best of times and was never going to thrive on Churchill's barren forehead (2008 s.113).

Använt såhär blev växterna inte mer än ett mer lättbortstädat och miljövänligt alternativ till sprayfärg enligt Reynolds (2008 s.113).

Att utnyttja anonymiteten

En anledning till att odla på någon annans mark kan vara fördelen att själv inte vara knuten till platsen (Reynolds 2008 s.43). De senaste åren har en del notiser dykt upp i tidningar om cannabisplantor i offentliga krukor och planteringar. Bland annat har det hittats vid klostergården i Lund (Sydsvenskan 2006-19-17). En aktivist som kallar sig Daniel sådde 2007 tre kilo cannabisfrön runt om i Stockholm. Planteringarna var en del av kampanjen *Overgrow 2007* och genomfördes för att skapa debatt om Sveriges cannabislagstiftning. Organisationen var lös och Daniel gissade på att det fanns ett hundratal aktiva runt om i Sverige 2007 (Andersson 2007).

HISTORIK

När någon första gången planterade något i någon annans territorium är omöjligt att säga, och kanske inte heller speciellt intressant [min kommentar]. Den här uppsatsen behandlar gerillaodling i den moderna tiden och historieberättandet kommer börja i 60-talets USA. Det bör påpekas att Reynolds är engelsman och att mycket av hans exempel utspelar sig i västerländska och framförallt engelskspråkiga länder. Eftersom jag ser det som tveksamt att företeelsen har varit mer utspridd här och jag själv inte funnit någon sådan information så börjar jag likt Reynolds i Peoples Park i Kalifornien.

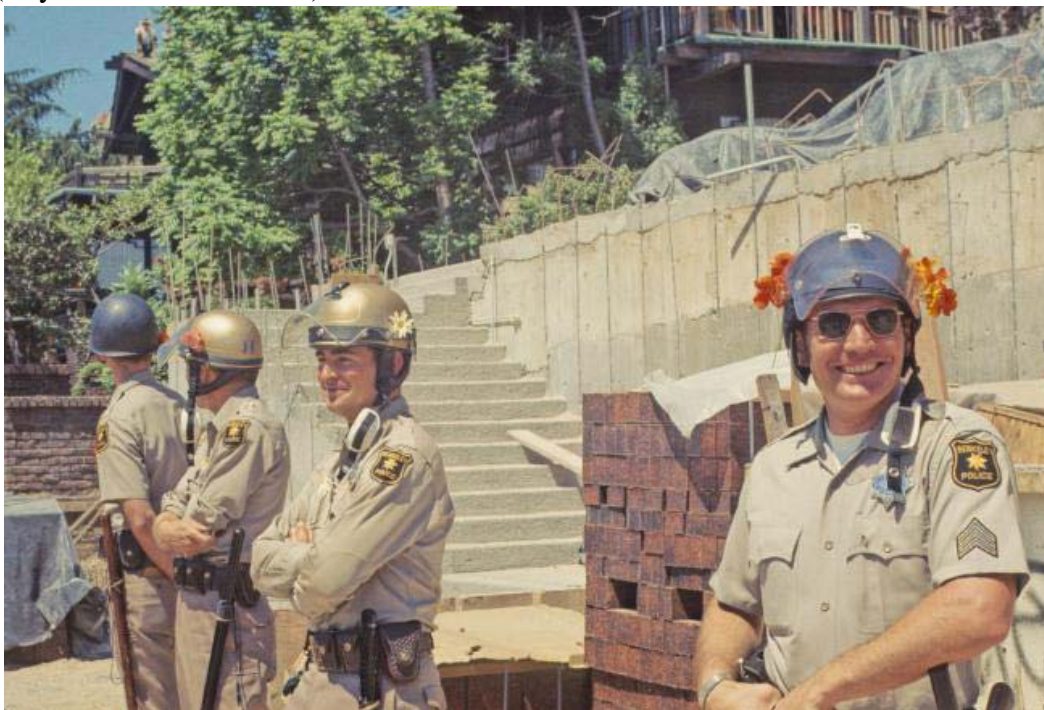
Peoples park

I Kalifornien utspelade sig för femtio år sedan en mycket uppmärksam aktion som sen också visade sig bli mycket våldsam. University of California, Berkeley, hade under mitten av 60-talet införskaffats en bit mark men då deras byggplaner efter ett par år hade avstannat hade platsen 1969 omvandlats till en lerig parkeringsplats. Studenterna på universitetet såg potential till något bättre och en man som kallade sig själv för "Robin Hood's Park

Commissioner” hade rekryterats av studenterna. Han annonserade i pressen om att alla var välkomna att komma och bygga en ”Power To The People’s Park” och lyckades dra samman över hundra personer som hjälptes åt under den första dagen, tillsynes utan speciellt mycket organisation. De följande dagarna anslöt sig tusentals studenter som planterade på dagarna och diskuterade politik om nätterna. Då parken blev populärt ställe att vistas vid blev universitetet oroliga för att det skulle kunna affektera dess byggplaner. De sammankallade då till möten om parkens existens och i samband började också högre maktstrukturer blanda sig i diskussionen. Ronald Reagan, då guvernör i Kalifornien (Nationalencyklopedin 2009c) ska ha ställt sig på universitetets sida och kallat de som anlagt parken för kommunist sympatisörer och perversa människor (sexual deviants). Ungefär en månad senare inställde sig ett hundratal beväpnade polismän vid platsen och kedjade in parken samtidigt som de hängde upp en ”Tillträde förbjudet”- skylt. Reagan ska enligt Reynolds sagt följande i San Fransisco Chronicle dagen efter: ”If there has to be a bloodbath, then let’s get it over with” (Reynolds 2008 s. 104).

Samtidigt som Reagans uttalande kunde läsas i pressen dagen efter så hölls en demonstration nära campus angående Israel-Palestinakonflikten med över tre tusen deltagare. Demonstrationen fick snabbt ett nytt fokus och flyttades till parken. Sammandrabbningarna med polisen ledde till ett dödsfall och hundratals skadade. Projektet hade nu fått en stämpel av våldsamheter. På Memorial Day (en amerikansk högtidsdag för att fira amerikaner som omkommit i krig) arrangerades en ny demonstration och nationalgardet var där då de väntade sig en stor konfrontation. Men när nationalgardet kom inrullande med vapen och tårgas så möttes de förvånat av 30 000 demonstranter som sträckte fram blommor. I stället för en väntad aggressiv demonstration så hade en fredlig planerats och bilder på soldater med blommor på hjälmarna spreds över hela världen.

Universitetet fortsatte strida för marken men 1972 tog kommunen beslutet att hyra den och uppmanade lokalbefolkningen att ta hand om den. Platsen är än idag en allmän park (Reynolds 2008 103-106).

Nationalgardet möttes av fredliga demonstranter och blommor.

Pp1969_03.jpg
© 2005 Bryan Costales

Liz Christy

Ordet guerrilla i samband med odling började användas 1973 av amerikanskan Liz Christy i New York. New York var på den tiden en stad i nedgång. Hus stod tomma, det var gott om ödetomter och slummen spred ut sig då människor hellre flyttade till förorter (Reynolds 2008 s. 107-110). Även i Liz Christys kvarter fanns det mycket rivningshus och tomma tomter (lizchristygarden.org). Christy hade en dag sett en liten tomatplanta gro i en hög skräp och det var där hennes ide om att staden är grobar föddes. Hon och hennes vänner kallade sig för "green guerrillas" och började sätta frön och träd på tomma ytor (Reynolds 2008 s.107-110). "Green guerrillas" hittade snart en ödetomt de tyckte skulle passa perfekt för en liten park och i december 1973 frågade de kommunen om de kunde få tillstånd att göra något av platsen (lizchristygarden.org). De började tömma tomten på skräp, utbrända bilar, sängar och la på ny matjord och började plantera (Reynolds 2008 s. 107-109). I april 1974 (cirka femton månader senare) fick de ett avtal, dock ganska osäkert, som sa att de fick hyra marken för en dollar i månaden (lizchristygarden.org). New York Daily News uppmärksammade historien och Liz Christy och hennes vänner fick sen möjlighet att hjälpa många andra som ville göra samma sak. Liz Christy dog vid bara 39 års ålder men parken finns kvar än idag. Liksom Green guerrillas som idag är en ideell organisation som hjälper tusentals grannskapsparker runt om i USA att göra samma sak som Liz Christy gjorde på 1970-talet. 2005 blev hennes park en officiell park med samma skydd som Central Park (Reynolds 2008 s. 107-109).

BROTT OCH STRAFF

När graffitin dök upp på bred front i Sverige under 1980-talet och fick den gå brottsrubriceringen *åverkan på annans egendom*. Graffiti ledde till saneringskostnader och lagen som tidigare syftat på direkt vandalisering innefattade nu också utsmyckningar. År 2004 skärptes regelverket och istället för att klassas som *åverkan* så klassades all obeställd konst i det offentliga rummet som *skadegörelse*. Skadegörelse kan ge böter och upp till ett års fängelse. Om skadan anses som stor nog så kan brottet klassas som grov skadegörelse och kan då ge fängelsestraff upp till fyra år (Hellqvist 2008 s.23).

Brottsrubriceringen för gerillaodling är inte samma som för graffiti. Enligt Mats Svensson, vice chefsåklagare på åklagarmyndigheten i Malmö, skulle straffet för gerillaodling mest troligt bli egenmäktigt förfarande. Egenmäktigt förfarande beskrivs enligt Nationalencyklopedin enligt följande:

[Egenmäktigt förfarande] kan enligt brottsbeskrivningen ske på tre olika sätt. Det vanligaste innebär att någon olovligen tar eller brukar något, t.ex. en sak (tillgrepp), dvs. olovligen sätter sig i besittning därav. En sådan handling utgör stöld om saken tillhör annan, har förmögenhetsvärde och tas med tillägnelseuppsåt. *Den andra formen består i att utan tillgrepp olovligen rubba annans besittning till något, exempelvis genom att anbringa eller bryta lås [min kursivering]. Den tredje formen består i att gärningsmannen med våld eller med hot om våld hindrar annan i utövning av rätt att kvarhålla eller ta något. Straffet är böter eller fängelse i högst sex månader. Är brottet grovt döms till fängelse i högst två år (Nationalencyklopedin 2009a)*

Det är den andra formen som Mats Svensson menar att gerillaodling skulle falla under. Andra exempel på egenmäktigt förfarande är till exempel att sätta ett lås på någon annans cykel eller att spika igen någon annans dörr. Då hindrar man ägaren från dess besittning men man stjälar inte något. Han nämner också en händelse i Malmö där ett hundratal syndikalister ställde sig utanför en restaurangdörr och hindrade alla att gå in under en dag, både kunder och

ägare. I det här fallet var det stora ekonomiska värden inblandade. Ägaren förlorade runt hundratusen kronor under dagen och syndikalisterna blev dömda till cirka ett hundra dagsböter. Det ses ofta till vilken avsikt som ligger bakom brottet då straffet bestäms menar Mats Svensson.

Även då villaägare flyttar ut sitt staket och hindrar andra att använda marken skulle Mats Svensson rubricera brottet som egenmäktigt förfarande i avsikt att hindra andra från deras egendom. Han har dock aldrig hört att en anmälan kommit in, även om han läst om fenomenet i medierna. Om byggplaner på en tomt som skulle leda till protester från samhället så skulle *protesterna* vara egenmäktigt förfarande också. Trädskramning är också ett exempel på egenmäktigt förfarande.

MALMÖ GATUKONTOR

När jag träffar Arne Mattson på gatukontoret i Malmö för att intervjua honom om gerillaodling i Malmö och så svarar Mattson att han inte har så mycket att säga om det; ”för det existerar inte”. Enligt honom så finns det bara ett ställe i Malmö där det skett och det är i en yta där det tidigare stått en alm som var tvungen att tas ner på grund av almsjukan. Där står idag en liten hängpil och det är enligt Arne Mattson inget de brukar plantera ut. På Arne verkar det som att han finner tilltaget ganska rart. Han skiljer dock gerillaodling från att plantera utanför sin tomt, för det är vanligt menar han. Kanske mer för tio år sen men det förekommer fortfarande. När jag frågar vad det är för skillnad så utbrister han ”Det är ju olagligt”. När jag frågar om påföljderna så säger han att de vanligtvis upplyser tomtägaren om att deras alternativ är att köpa loss marken och ändra i deljplanen vilket oftast skulle kosta dem 50 – 100 000 kr och det är det ingen tomtägare som tackat ja till än. Om en tomtägare sätter ut sitt staket i det offentliga rummet så ber gatukontoret oftast dem bara att flytta tillbaka staketet. Gör de inte det så gör gatukontoret det åt dem.

Tidigare har Malmö stad tecknat avtal med människor som själva vill sköta en bit mark men sådana ges inte längre, dessutom påpekar Arne, som ett försvar, att dessa är inte lagliga enligt deras jurist. En del gamla avtal finns dock kvar och de fågälla tillsvidare. Om man idag skulle vilja teckna ett avtal är det man kan göra att ansöka om ett upplåtelseavtal menar Mattson. Det är ett tillfälligt avtal i offentliga rum och det används till exempel för uteserveringar. Detta är dyrt dock och Mattson tror inte att detta är ett sådant avtal jag syftar på. De jag är ute efter har inte tecknats på tjugo år.

Bytesvärde och bruksvärde

När jag frågar om det någon gång hänt att en plats bytesvärde har besegrats i förmån för bruksvärdet, om någon använt en plats och sen hävdat den, så kan inte Arne svara på det. Det ligger inte på gatukontorets bord utan på fastighetskontoret som står som ägare till all kommunal mark säger han.

Vad är accepterat och vad är inte det?

När jag åter igen vill åt vad Arne Mattson ser som gerillaodling så tar jag upp rosorna på Gamla Väster i Malmö. De ser Arne Mattson absolut inga problem med och jag börjar få en skarp aning om att Arne Mattson antingen tror att jag är lite dum eller driver med honom. ”De har ju varit där så länge och de gör ju bara stadsdelen vackrare. Det vore ju dumt att ta bort dem” säger han. Jag byter ämne och ger honom ett exempel. Om en privatperson boende i hyreshus planterar krokusar i en rondell, skulle ni ta bort dem då? ”Nej” svarar Arne. ”Då annekter man inte marken och hindrar någon annan att nyttja den.” På alternativet att göra det lagligt, att be om lov så säger han att det inte är möjligt. Det finns inga lov att få. ”Det är

en ansvars-, kontinuitet- och skötselfråga” säger han. Brukarmedverkan finns, säger han, men oftast i planeringsstadiet. Ibland vid anläggning men aldrig vid skötsel. Min avslutande fråga på intervjun är hur det ser ut för hängpilen? Ser den för privat ut? Kommer den att tas bort? Det gör inget att den ser privat ut, menar Mattson, det gör alltid en sån yta ”men en dagen vi bestämmer oss för att göra något av platsen så tas den nog bort”.

Malmö's ända fall av gerillaodling enligt Arne Mattson på gatukontoret
Bild: Christel Lindgren.

4 TRE AKTIONER

DEN ENSAMMA GERILLAODLAREN

I fallet med den ensamma gerillaodlaren så träffar jag en ung kvinna som på odlar i stadens gaturum. Studien består av en intervju och i samband med den ett besök på de platser kvinnan planterat på. Alla medverkande i de aktioner jag studerar kommer presenteras utan namn och anonyma då det de gör är olagligt. Studiens och intervjuens fokus ligger i kvinnans uppfattning om varför hon väljer att handla i det fördolda samt vad hon hoppas åstadkomma med sina aktiviteter. Baserat på denna intervju kommer jag sen diskutera den ensamma gerillaodlarens betydelse och påverkan på det offentliga rummet utefter det teoretiska resonemang som tidigare redovisats.

Aktioner i det fördolda

En eftermiddag i mars 2009 träffar jag en kvinna i tjugooårsåldern på Lunds bibliotek för en intervju. Hon bor i Lund och har planterat på olovliga platser sedan ungefär ett år tillbaka. För henne väcktes intresset när hon läste en artikel i Aluma, de hemlösa tidning i södra Sverige. I den läste hon ett reportage om Reynolds, nämnd tidigare, och hans aktioner i London. Snart började hon köpa på sig fröer och lökar och hon sökte kontakt med andra gerillaodlare i Skåne-regionen. Det fanns en länk för Sverige på Reynolds hemsida och hon hoppades på att hitta likasinnade där. Det var dock ingen som tog fasta på hennes förslag att arrangera en aktion ihop och har därför mest agerat ensam. I början följde vänner med på aktionerna men då planeringen och genomförandet ofta blev mycket omständigare och hennes aktioner är små så föredrar hon att jobba ensam. När jag frågar om hon tror det är annorlunda i Sverige och England, där hon har sin förebild säger att hon tror det är mer organiserat i London. Reynolds kan ha en inverkan på det men att hon tror också att folk i allmänhet ser Reynolds som en större huvudperson än han själv gör. Hon tror inte att det är en större eller mer sammansatt organisation, bara fler aktiva.

Media

Nyligen gick det ett avsnitt om aktivism på SVT:s program Anakonda. Kvinnan som producerade programmet hade sett den intervjuade personen på Reynolds sida och hörde av sig till henne. Tyvärr inträffade precis när hon höll på och hoppa av sin tidigare utbildning och hade ganska mycket för sig så hon sa nej. Då hade hon heller nästan ingenting att visa upp tyckte hon och förslaget gjorde henne mest stressad. Hon säger att hon också har blivit kontaktad av en journalist från Times Magazine i USA som mailade och undrade om hon kunde få en intervju. Det tackade hon ja till men det blev inte av då journalistens chef sa nej för att resekostnaden till Sverige skulle blivit för hög. Detta hände två veckor efter hon hade registrerat sig på forumet. Hon var lite skeptisk när jag frågade hur hon ställer sig att visa upp sitt ansikte i tv. För henne handlade det inte om offentlighet utan snarare om att hon inte hade så mycket att visa upp. Hade hon haft något som hon var stolt över hade hon gärna gjort det säger hon.

Aktioner

Idag har hon planterat på två ställen i Lund. Ett antal krokusar i hjärtform i två rundlar utanför Universitetsbiblioteket och tulpaner inte långt ifrån hennes hem (cirka tio minuters cykelväg) Eftersom hon planterade dem i höstas har hon inte sett något komma upp än men

hon visar mig gärna platserna så att jag kan komma tillbaka och titta senare. Hon planerar också plantera en hel del sommarblommor i rundlarna när det blir varmare. När jag frågar om hon tror det kommer märkas att det är en privatperson som planterat så är hon osäker. Hon *vill* gärna att ska synas och hoppas i alla fall att blomsterblandningen kommer sticka ut ifrån vad parkförvaltningen vanligtvis planterar. När vi senare under intervjun talar om potentiella projekt igen så nämner hon solrosor som något hon skulle vilja sätta. Dels för den starka färgen menar hon men främst för att det ger ett sådan kontrastverkan gentemot resen av Lunds planteringar. Hon vill att det ska synas att det inte tillhör ordningen. På frågan om hon tror att hennes odling kan ge ett privat uttryck så tror hon inte det, inte så länge den är tillgänglig för alla. Det går en gräns när saker börjar hägnas in säger hon.

Hon arbetar bara i Lund då hon tycker att det skulle bli omständigt att pendla för att sköta något i Malmö. Däremot så ser hon en annan fördel med Malmö då det finns fler övergivna platser och till och med ödetomter. Lund upplever hon som mer ordnat och med färre ytor givna gör gerillaodling. Det roliga med gerillaodling är inte att sköta det utan att skapa det tycker hon när jag frågar om det är skötsel är en stor del av drivkraften ”Men man måste ta ansvar för det efteråt” säger hon. ”Går tillbaka till ursprungsläget har man inte åstadkommit någonting.”

När jag frågar om hon har fått några kommentarer på det hon gjort säger hon att hennes sambo till en början var ”lagom road” eftersom han var rädd att hon skulle bli inspärriad av polisen. Han tyckte hon i alla fall skulle ringa bovärderna och fråga om hon fick plantera. Det ser hon inte som ett alternativ; dels blir det inte lika roligt och så säger hon:

”att då kommer de säga nej till detta för de vet ju inte vad jag kan om trädgård. Gör man det så har de ju koll på läget, det är bättre att göra någonting där de inte har koll på läget för då märker de ingenting utan kanske bara uppmärksammar att det blommar och säger ”Åh här blommar det, vad trevligt!” istället för ”Åh här har hon planterat, det måste vi ta bort.”

Ifall någon skulle rycka upp det hon har planterat skulle hon bli jätteleddsen men samtidigt säger hon att det ändå är något man får räkna med då man inte har tillstånd. Dessutom finns det barn och hundar som omedvetet har sönder saker och det har hon förståelse för. Om någon hade ryckt upp hennes saker och planterat något annat hade hon tyckte att det var lite onödigt däremot. ”Alla växter är fina på något sätt men det är dumt att ta bort en växt och ersätta den med någon annan” säger hon. Under förutsättningarna att det är något som är välfungerande lägger hon till. ”Är det inte snyggt så kan man byta ut det”.

Hon märker inte ut sina aktioner med skyltar eller lappar för hon har inte så många ställen. Hon tycker inte heller att det är hennes grej med skyltar, det drar till sig för mycket uppmärksamhet. Men så tvekar hon och säger att hon är lite kluven. ”På ett sätt informerar man folk om vad som sker men andra sidan vill hon inte dra på sig kommunen.” säger hon.

Jag frågar om hon skulle kunna tänka sig att gå tillväga på något annat sätt om det hade varit möjligt, tillexempel ett avtal med Lunds kommun om att få sköta rundlarna. Ja, svarar hon, det hade jag väl kunnat göra men det hade ju tagit bort en del av det roliga. En stor del av det som tjuvar är ändå att smyga ut och göra det i skydd av mörkret. Hon gör det på natten men hon tänker att hon lika gärna skulle lika gärna kunna göra det på dagen eftersom ingen verkar bry sig.

Drivkraft

När det gäller att sätta sitt avtryck på det offentliga rummet så tror hon inte att krokus sätter lika stort anstöt som graffiti tillexempel; frågan kommer upp då hon visar mig hur någon planterat krokus i Lundagård så att de bildar ordet ”röv” och vad som ser ut att bilda ordet

”tut”. Hon tror säkert att det finns någon som är förfärad över att folk går ut och planterar blommor men hon har svårt att se hur hemskt det egentligen skulle kunna vara. Det är ingen som har stannat och frågat vad hon gör när hon är ute och planterar men hon tror att en anledning kan vara att Lund är en studentstad där det händer mycket märkliga saker dagligen och att folk är ganska luttrade. Att det hon gör är olagligt bryr hon sig egentligen inte om.

Men varför gör hon detta? Hon tror att det ligger lite i hennes natur att aktivera sig i saker som är bra. Det här är bra för att folk blir glada över att se blommor menar hon. Det är kul att kunna göra andra glada men också för att för kunna få gå ut och gräva för hon har ingen egen trädgård. Hon har pysslat lite med gatukonst då hon gjort pärlplattor som hon sen klistrat hon upp på offentliga platser. Det gjorde hon med samma syfte – att göra folk glada. När hon planterar så har hon oftast ingen koll på vem marken tillhör Men hon skulle inte gå in i en trädgård och plantera, det tycker hon är att gå över gränsen. Ägarförhållandet skulle inte hindra henne så länge hon tycker det ser ut som försummad mark. Ställen hon väljer att plantera på väljer hon utefter det ser lyckat ut, men hon skulle inte vilja förstöra en design. Hon skulle t ex inte vilja plantera något mitt på tallriken i pildammsparken. Gerillaodling är för henne en hållbar rabatt i likhet med var Reynolds anser. Att tillexempel sätta flera granar i en rondell som hände i Göteborg nyligen (Okänd person 2009) är mer en politisk aktion eller ”statement”.

Krokus har planterats utanför universitetsbibliteket i Lund. Bild Christel Lindgren

Lundagård. Bild Christel Lindgren

Textat med krokus. Bild Christel Lindgren

Analys - att appropriera i det fördolda

När den ensamma aktivisten planterar så gör hon det i skydd av mörkret eftersom hon inte vill bli hindrad av de som skulle kunna påpeka att det hon gör är olagligt. Det offentliga stadsrummet domineras inte bara av lagen som säger att plantering inte får ske på någon annans mark utan även genom de strategier och normer som kan uttrycka vad som är accepterat och inte (Olsson 2008). Kan hon då omforma rummet genom att ändra det i det fördolda? Och hur stabil är hennes förändring? Det vi ser i rummet ser vi ofta som normalt enligt både Richard H. Shein och Lefebvre. Rummet reproducerar sig själv. Om stadens invånare vänjer sig vid synen av spontant planterade växter så kan de börja acceptera dem och se det som naturligt. Efter detta så följer också Lefebvres resonemang om att rummet återskapas sig självt och på så sätt vinner det stabilitet.

När den ensamma aktivisten fyller rummet med växter och färg så förändrar hon rummet så som Lefebvre menar måste ske för att det ska approprieras. Frågan är om hon lyckas göra så att rummet får en ordnad plats? Blommorna är förgängliga, olagliga och utan skydd. De kan utan problem ryckas upp av en parkförvaltare eller ägare av marken. Hon har ändrat platsen men hon har inte lyckats ändra normen och appropriationen, i alla fall inte än. Appropriationen förefaller snarare vara taktisk än strategisk. Även om blommorna får stå kvar i rabatten så finns det fortfarande strategier som dominerar över dem.

Enligt Lefebvre har hon alltså inte lyckats appropriera rummet utan även detta skulle vara en skenmanöver. Hur skulle hon då kunna lyckas? Kanske om hon lyckats sprida sina aktioner och följderna gör det så att det blev så vanligt i rummet att rummet sen kan reproducera sig enligt Lefebvres teori om att rummet är producent och produkt på samma gång. En anledning till att den ensamma aktivisten inte stött på något motstånd kan vara att hon utfört sina aktioner på ställen där det enligt normen inte stöter sig att plantera. De är inte "out of place" eftersom hon har planterat på platser som är ämnade för just detta, bara av någon annan. Det är då hennes agerande som bryter normen inte det hon planterar. Hon har följt den fraktionering som Lefebvre menar präglade den moderna staden. Möjligtvis hade hon mött mer motstånd om hon planterat i ett rum med "fel funktion". Nu är det ingen större konflikt mellan det *föreställda rummet* och det verkliga, sociala rummet.

Genom att plantera i sin närhet kanske ägnar hon sig åt det som Lefebvre menar att bebo. Hon brukar stadsrummet som sitt eget och hon ger platsen ett bruksvärde och inte bara ett bytesvärde. Men för att bruksvärdet ska vinna så måste det bli större och anses av fler så att dettas tyckande kan dominera över de som främjas av bytesvärdet. Då blir förändringen mer stabil.

Strategi som leder till stabilitet

I avseende på strategi och taktik så har den ensamma aktivisten en strategi med sitt handlande. Hon vill förändra rummet och hon vill dra med sig fler i rörelsen. Men kan hon förändra utan att hon sätter några spår? Enligt Certeau kan handling appropriera om den sker tillräckligt många gånger och ändrar sätt att göra saker på. Hennes beteende kan göra att man ändra på sättet att agera i stadsrummet. Handlingen *att gräva i staden* skulle kunna leda till en appropriation av stadsrummet även om man inte kan se några fysiska förändring, om det sker så ofta att det inte längre möter något motstånd. Om hon däremot gör fysiska förändringar i staden utan att själv synas så kan det hon planterar möta mindre motstånd och det är då en fråga om vad som passar bäst in i "rytmen" som Lefebvre talar om. Handlingen eller den fysiska förändringen?

ATT BE OM LOV ELLER INTE

I det här fallet studerar jag gerillaodling som en organiserad aktion med många aktörer. Fokus ligger på planeringen innan genomförande och de val som deltagarna anser fördelaktiga framför andra vid genomförandet och dess betydelse för appropriation och tillgänglighetsgörande av platsen. Det som är intressant med denna aktion är att den har för avsikt att resultera i något stabilt. De studier jag gjort av fallet bygger på observationer och även deltagande. Naturligtvis måste en vinkling skett då jag var med. Jag var en av de vid mötet som var insatt i aktionen på förhand samt att det kom fram att jag hade kunskap om växter, detta gjorde mig mer framträdande i sällskapet och det vore fel att förringa den påverkan det kan ha haft på samtalet och andras deltagande. Under mötet försökte jag dock hålla mig i bakgrunden och absolut inte yttra mig vid beslutsfattning. Observationen skedde vid ett möte i Malmö i februari.

Från början var aktionen menad att gå av stapeln den 14e februari 2009 i samband med Attac Sveriges årsmöte i Malmö helgen v 11. Jag kom i kontakt med gruppen via en bekant på Sveriges lantbruksuniversitet i Alnarp som visste om att jag sökte aktiv gerillaodlare. Gruppen bestod av flera som inte var engagerade i Attac men jag kommer ändå ge en kort introduktion till organisationen

Attac

Den franska föreningen Attac, som på franska står för "Föreningen för beskattning av kapitaltransaktioner för medborgarnas bästa"(Clinell 2000) är en rörelse som växt i Sverige sen den grundades i Frankrike 1998. De viktigaste frågorna i Attacrörelsen är inte miljöfrågor eller frågor kring den offentliga miljön, utan har ett ekonomisk fokus. Det som startade rörelsen var från början frågan om beskattning av kapitaltransaktioner. På Attac Sveriges hemsida skriver de i sin programförklaring att "Attac är en religiöst och partipolitiskt obunden organisation som arbetar för fördjupad demokrati och rättvisa, globalt och lokalt" (attac.se).

Ödetomten

Då en av de drivande under Attacs årsmöte i Malmö 2009 ville göra något konkret och fysiskt förutom att prata om deras frågor föll tanken på gerillaodling. Idén om en stor planteringsaktion väcktes och det var många som var intresserade. Efter lite runtförfrågningar kom förslaget att ta sig an en ödetomt bredvid Konsum i Folkets park i Malmö. Tomten är en gammal rivningstomt som stått tom i flera år Gruppen bestod, förutom medlemmar i Attac, av engagerade människor i rörelsen Klimax, andra miljöfokuserade nätverk och privatpersoner ej knutna till organisationer eller rörelser.

Planering inför en aktion

När det första mötet hölls, en onsdagskväll på ett ekologiskt café i Malmö, så var det en brokig skara människor som möttes. En del hade bara fått information om tid och plats utan att riktigt veta vem de skulle träffa, andra var bekanta sen förr. Det var inte ens alla som visste vad mötet handlade om, en ung man frågade efter en liten stund, när han var på väg att gå om det skulle ske några aktioner snart? För det här var väl en ny aktivist grupp han hört skulle startas upp? De kunde skaran inte riktigt svara på, den var så brokig och de en del hade nog inte kommit dit i avsikt med att vara med i en ny aktivistgrupp och han fick ett svävande svar. Andra var mer insatta och hade fört mail-korrespondans om ämnet innan mötet. Det var också

en stor skillnad i deltagarnas förkunskaper, en del var väldigt insatta i odling, urban som rural medans andra sa sig inte ha speciellt mycket koll.

När sammankallande för mötet ansåg att det var för kort om tid att förbereda inför en sådan här aktion (cirka en vecka framåt) så var det en del som höll med honom och andra inte. En del menade att det inte tog så lång tid som man trodde och att tidsåtgången berodde på vad man ville göra. En person tyckte till och med att det inte behövdes någon samling alls utan hellre såg en aktion där folk spontant kom och planterade när de hade tid. Majoriteten av gruppen verkade här tycka att en tidsbestämd och samlad initial aktion var att föredra. I diskussionen kom också frågan upp huruvida de skulle be om lov eller inte. En av deltagarna hade i förväg ringt fastighetsbolaget Annehem, ägare av tomten, och frågat vilka planer de hade för den i framtiden. Idag är det bara grus, byggmaterialrester och en del ruderväxter på platsen men Annehem planerar att i framtiden bygga nya bostäder. När visste de inte riktigt, det kunde ta mellan ett par år till tio innan huset skulle stå färdigt, enligt deltagaren. Annehem hade tydligen förklarat att de ämnat sälja alla lägenheter innan huset påbörjas och innan det skett så skulle platsen se ut som idag.

Fråga om lov eller inte

I det telefonsamtalet så hade inte aktionen nämnts och ingen av deltagarna verkade vara av en bestämd åsikt i frågan om man skulle be om lov eller inte. Diskussionen var mycket resonerande. En nackdel med att *inte* fråga ansåg en del vara att markägaren i efterhand då kunde säga ”Ja det hade gått bra om ni bara hade sagt till från början”. Varför ska man förutsätta att man får ett nej? Det kanske är ett välkommet initiativ och en mer hållbar lösning om man bjuder in den andra parten och handlar i samförstånd. En nackdel med att *fråga* var just det – att man kunde få ett nej. I så fall kunde det vara fördelaktigt om grönskan redan smugit sig dit och blivit etablerad. ”För det är ju det vi vill väl?” frågar en tjej. ”Om vi gör en park där och folk börjar tycka om den så mycket att de sätter press på Annehem att den ska få vara kvar, det är väl det vi vill?” Kanske skulle den då inte vara så farlig som ägarna eventuellt såg framför sig när gruppen bad om att få agera på deras mark. Det konstaterades också i gruppen att aktionen skulle klassas som olaglig om tillstånd inte fanns. Samtidigt konstaterades det att aktionen inte skulle falla under gerillaodling om de bad om lov.

En av deltagarna som hade kontakt med miljöförvaltningen i Malmö angående andra planteringsprojekt i staden sen tidigare sa att dessa varit väldigt positiva till liknande projekt. (Deltagaren nämnde dock att det fanns motsättningar även inom miljöförvaltningen.) Han menade att det finns andra platser i staden och om kommunen är vänligt inställda till om de odlade på och kanske bör de välja en sådan plats istället? Kanske till och med få hjälp av kommunen att hitta en? Han menade att det var onödigt att bränna broar och skapa sig ett dåligt rykte hos kommunen genom att göra sig ovän med Annehem i den här aktionen.

Det var i det här läget som beslutet om att skjuta fram aktionen kom. Frågorna hade blivit så komplexa att det inte bara var att sätta igång längre och dessutom verkade det som om gruppen hade enats om att det var bäst att höra sig för. Ett nytt möte bokades och sammankallande fick i uppgift att ringa och fråga Annehem om det gick bra. Det beslutades också att det kunde vara bra att prata med kommunen om aktionen. Men om det inte gick bra, vad skulle hända då? Då skulle de genomföra det i alla fall sades det först av flera. Men efter någons protest som kom även detta ändras till att om det inte går bra så sker aktionen någon annan stans. Den här aktionen var alltså inte ett fall av gerillaodling längre.

Gruppens framtoning

Mötet fortsatte sen att behandla hur gruppens framtoning och förfrågan till Annehem skulle se ut. Sammankallande hade från början av mötet uttryckt hur roligt och fördelaktigt hade det

varit om man fick med många olika grupper i samhället som möjligt. Alla grupper och nätverk vore bra att engagera. Gärna privatpersoner och även människor från olika åldersgrupper. Han föreslog att det också var så de skulle framställa sin önskan till Annehem. Ju mer information Annehem fick desto tryggare skulle de känna sig föreslog någon. Samma person nämner också att kommunen är rädda för våldsamma vänsteraktivister och att den här aktionen måste visa att den är av en sådan typ. De väljer då att utelämnat att Attac är med utan bara visa på lokala grupper och nätverk. De kan också stilla Annehems oro tänker de genom att lova att inte plantera träd och liknande, som kan vara kostsamt att ta bort. I slutet av mötet kommer alla överens om att det ska ske så lagligt som möjligt och vad de ser som så hållbart som möjligt.

Genomförande

Det finns personer i gruppen med odlingserfarenhet och ämnena börjar mer och mer spåra in på växtval och genomförande - och vem som ska bruka platsen. Alla sades det först. Klart att den som vill får vara där. Och vem som helst får också hjälpa till att skapa parken. Det nämndes att det hade varit underbart om dagisbarn i närheten kunde vara där och leka och utnyttja platsen. Det enda som sågs som ett problem var att det på andra sidan vägen ligger en nattklubb. Det skulle nog hända mer är en gång att någon gick bakom muren och urinerade under natten. Hur skulle det då gå om det var barn som lekte där? Eller om det planterades ätliga växter? I samband med det kom också frågan om A-lagare upp. Folk kanske gjorde mer än kissade där; de kanske skulle finna platsen så attraktiv att de valde att sova där? Då lade sig en del pannor i djupa veck. Men då någon sa att det sista stället en A-lagare vill sova på, är utanför en nattklubb där det går en massa fulla ungdomar och urinerar. Kanske fick man odla ärbara växter på speciella platser där risken för stänk inte var så stor sa man istället. Kanske fick man bara leva med det. Jorden som är på platsen idag är nog inte lämpad att odla mat i vilket fall Frågan lämnades öppen tills vidare.

Vad hände sen?

Via mail fick jag reda på att Annehem ställde sig positiva till idén och ett datum hade bestämts för den inledande aktionen. En person hade tagit på sig att designa en grundstruktur och alla uppmanades att ta med vänner, spadar och frön till den stora dagen. När denna stora dag sen kom visade det sig att Annehem dragit tillbaka sitt medgivande och att aktionen nu var inställd. Istället hade material till att göra fröbomber (små lerkulor med frön i) och liknande tagits med och de som ledde dagen uppmanade alla att gå och göra staden grön. Istället för en stor aktion så blev det istället en spridd frösådd över staden.

Analys – appropriation av ödetomten

Till skillnad från den ensamme aktivisten så har vi här en grupp människor med helt olika bakgrund, olika kunskap och med något olika syften till aktionen. En del vill bara ”göra en aktion”, syftet verkade spela mindre roll så länge det var gott. Andra var väldigt insatta men generellt kan man säga att detta inte var en homogen grupp med något olika avsikter.

Gruppen vill i den här aktionen inte stöta sig med kommunen, ägarna eller medmänniskor och de ser större värde i en god kommunikation med kommunen än att slåss för att just den här platsen ska bli vackrare. De har också mött stundtals positiva indikationer från kommunen och tror därför att det är bättre att satsa på de kontakterna. Då gruppen väljer att det bästa är att inte bryta mot normen utan använder rummet så som strategin vill att det ska användas så kan man säga att de följer den *generella appropriationen*. Enligt Mitchell (2003) bidrar de alltså inte till att skapa ett offentligt stadsrum då han menar att det är i kollisionerna och normbrytande appropriation ett offentligt rum skapas.

Om deras planer hade blivit accepterade av Annehem, hade de lyckats åstadkomma en stabil appropriation då? Deras förändring av platsen hade på ett varit säkrad under tiden de hade tillstånd, men eftersom de säger att de vill odla där så länge ingen bygger så kan den inte ses som en ordnad plats. Lefebvre hade sett det som en icke approprierad plats, en skenmanöver, även om de hade fått tillstånd. Om det var så att de fått tillstånd att bruka platsen en viss tid, men lyckats göra den tänkta parken så etablerad och stabil att Annehem vek sig och lät brukarvärdet gå före bytesvärdet så hade det däremot kunnat anses som approprierat. Om den ensamme aktivistens rumsskapande utgjordes av taktisk appropriation så skulle aktivistgruppens kunna utgöras av strategisk appropriation, eller som det blev idag, en generell appropriation. Detta var ett aktivt val då de ansåg den generella appropriationen är mer hållbar i längden. Hållbart skulle kunna översättas med stabil förändring och om det är det beror på syftet med aktionen. Om det var att skapa en temporär park när det fanns utrymme så hade den varit med skyddad om den får legitimitet ifrån ägaren. Men om det handlar om att få fler att odla i staden och ta tillvara missanvända ytor, inklusive ödetomten, så är det tveksamt.

TULPANER TILL ATTAC

Här kommer jag redogöra för den lilla aktion som ersatte ödetomten då Attac hade sitt årsmöte i Malmö 2009. Iden här aktionen observerade jag som deltagare. Jag var alltså själv med och planterade och intervjuade på samma gång. Jag kommer därför referera till gruppen som ”vi” när det avser gerillaodling. Jag var däremot inte involverad i att sprida organisationens politiska budskap och då kommer jag tala om dem. Frågade någon utomstående vad vi gjorde så hänvisade jag till någon av de andra medlemmarna. I det här fallet har jag fokuserat på bemötandet från samhället då aktionen skedde på dagen, mitt i centrala Malmö.

Den lilla aktionen

I och med att den större aktionen var framskjuten så valde deltagarna vid Årsmötet för mötet att istället för genomföra en mindre aktion i centrala Malmö. Attacs årsmöte hölls i Sofielunds folkhögskola och det var därifrån aktionen utgick en lördag eftermiddag i mars. Detta var inte en aktion med huvudsyfte att försköna och tillgängliggöra en plats som aktionen på ödetomten, utan detta var en aktion med politiskt syfte. Utrustade med en handfull lökar, narcisser, muscari och ett 40-tal tulpanlökar skulle röra sig ned på staden och tulpanlökarna hade en uttänkt roll i aktionen. Med dem ville Attac visa vad de stod för. Tulpanen hade en tydlig symbolisk koppling då den enligt dem gav upphov den första finanskrisen. Efterfrågan efter tulpaner på 1630-talet skapade en sådan spekulationsbubbla att den påminner om dagens börsbubblor. Investeringar sålde och köpte inte bara årets skördar utan även kommande års. En lök, av vissa sorter, kunde i värde motsvara flera årslöner för en vanlig förvärvsarbetare i Holland. Men en dag sprack bubblan och konsekvenserna är liknande de vi kan se i dagens krascher. (Ericson 2009). Tillsammans med lökarna och spadarna hade de även flyers som de klistrade upp och delade ut. En äldre deltagare uttryckte tydligt att han egentligen inte var intresserad av gerillaodlingens del i aktionen utan var mest intresserad av att väcka folks nyfikenhet så att han kunde sprida Attacs budskap. Andra var med för att de hade hört om aktionen och tyckte det lät intressant med gerillaodling, och alla var inte medlemmar i Attac.

Gruppen rörde sig mot Södervärn då ett av syftena med aktionen faktiskt var att bli sedd. Södervärn är en av Malmös största knutpunkter för busstrafik och ligger i närheten av Malmös universitetssjukhus. Det är mycket människor i rörelse och även mycket bilar.

Under aktionen var det många som gick förbi som frågade vad gruppen höll på med och vid svaret att vi planterade tulpaner utbrast alla ”vad härligt” eller ”vad spännande”. När sen deltagarna började informera om Attacks budskap, och varför de planterade tulpaner, var reaktionerna mer delade. En del stod kvar och lyssnade, andra gick bara sin väg. Men att vi grävde och planterade saker stod alla som uttalade sig positiva till, förutom en person. Då en grupp på fem personer planterade frön i en refug i en korsning på Södervärn saktade en bil in. Föraren i bilen, en ung man i trettioårsåldern, tutade och ropade ”vafan gör ni era jävla luffare” på bred skånska.

Analys – acceptans av den lilla aktionen

Detta är den enda aktion där jag själv var närvarande och kunde observera omgivningens reaktioner på gerillaodling och den ger en ganska intressant utgångspunkt till frågan om olagliga handlingar kan accepteras? Här skedde aktionen mitt på ljusa dagen, bland mycket människor och väldigt öppet. Det var många som frågade vad gruppen gjorde, både med skepticism i rösten och med nyfikenhet. Vid svaret att gruppen planterade lökar så var reaktionen alltid positiv. Förutom mannen i korsningen. Här skulle en förklaring kunna vara att aktionen vid den tidpunkten skulle kunna anses som ”out of place”. Resten av lökarna och fröna planterades alltid i redan befintliga rabatter eller i gräsmattor under träd eller vid cykelställ. Men i refugen så befann sig aktivisterna i bilens territorium. Där finns andra strategier som dominerar och konflikten blir då större. Se Lefebvres resonemang hur olika parter kan appropriera samma rum och hans liknelser om rytmer.

5 DISKUSSION

Att appropriera ett rum innebär enligt Lefebvre att bruka det som sitt eget, att *omforma* det. (Olsson 2008 s.53-56) Den här uppsatsen har studerat aktioner där människor med händerna vill förändra stadsrummet och vara delaktiga i sin urbana verklighet. Lefebvre menar att den moderna staden har förlorat sitt liv och att funktionsuppdelningen och fragmenteringen i staden har gjort att människor bor, men har svårt att bebo (2008 s.67-68). De är det man skulle kunna säga att gerillaodlare gör. Istället för att mötas i "stadens vardagsrum" där alla förväntas agera lika och under samförstånd (Mitchell 2003 s.128) så agerar de i stadens bakgård och planterar, förändrar och skapar sin egen stad till något de tycker är bättre.

Kan de då skapa något som är stabilt eller är det bara ett fåfängt försök att dekorera staden? Enligt Lefebvre approprieras rummet då man lyckas göra en bestående fysisk förändring. Den lilla aktionen i undersökningen hade ingen sådan intention, men det hade de två andra. Utav dem var det också bara den ensamma gerillaodlaren som verkligen arbetade med gerillaodling. På ödetomten valde gruppen att följa den generella appropriationen och huka sig under rummets dominering. Genom att fråga om lov och följa de strategier som fanns i rummet så har de chans att ändra den fysiska utformningen på ödetomten, Men det kan fortfarande inte räknas som en stabil förändring eftersom de accepterat domineringens krav på att förändringen enbart var temporär. Så länge de låter strategin ange vart de får vara och hur länge så kan de snarare anses som gratis arbetskraft än stadsinvånare som approprierar det offentliga rummet.

Den ensamma gerillaodlaren tilltag är förvisso små men än idag så står de kvar. Hennes aktion har inte lyckats bryta rummets strategier eller dominering än men hon har gjort anspråk på rummet. Hon har taktiskt approprierat rummet då hon förändrat det men med svagt skydd.

Genom att sätta färg och göra något som står i kontrast till de rådande normerna i rummet så har hon också börjat den långsamma vägen till att ändra det abstrakta rummet och föreställningarna av rummet. Appropriation sker enligt Lefebvre genom upprepning och strävan att skapa rum mer anpassad till den mänskliga skalan istället för den moderna stadens fragmenterade rum. Är hennes aktioner synliga så kommer de tillslut att bidra till acceptans och rummet kommer sen reproducera sig självt och ytterligare befästa hennes appropriation. Så länge det inte är så att det hindrar någon annan från att appropriera rummet och motsättningarna blir för stora (Olsson s.58). Att hindra någon annan från att appropriera rummet, att göra anspråk på ägande, ser ut att vara ett större hot mot gerillaodling än faktumet att de är olagligt. Men vart gränsen går, när en appropriering dominerar eller skapar för stora motsättningar, är nog en ständig balansgång. Jag tror likt Mitchell att de gränsöverskridande tilltagen krävs för att bevara ett rum offentligt, och att det krävs för att gerillaodling ska hitta en stabil plats i det offentliga stadsrummet.

LITTERATUR

attac.se. *Attac Sveriges hemsida*. Tillgänglig: attac.se [2009-03-24]

Clinell, B. 2000: *Attac – gräsrotternas revolt mot marknaden*. Atlas akademi/Agora.

Cloke, P. et al 2004: *Practising human geography*. London, Sage publications.

Cresswell, T. 1996: *In place/out of place: geography, ideology, and transgression*. Minneapolis: Univ. of Minnesota Press.

Ericson, N. 2009-01-02: Blombubblan som sprack. *Sydsvenskan* [online]. Tillgänglig: <http://sydsvenskan.se/ekonomi/article403025/Blombubblan-som-sprack.html> [2009-08-26]

Gabrielsson, C. 2006: *Att göra skillnad. Det offentliga rummet som medium för konst, arkitektur och politiska föreställningar*. Stockholm, KTH Arkitekturskolan,

Granström, K, Guvå, G. 2005: "Reclaim the streets. En analys av strategiskahändelser i samband med olovliga gatumanifestationer." *Forum för organisations- och gruppforskning*. Nr 52 2005. Institutionen för beteendevetenskap. Linköpings universitet [online]. Tillgänglig: <http://www.ibv.liu.se/content/1/c6/04/15/76/fograp52.pdf> [2009-03-20]

Groen Links [online] Tillgänglig: www.groenlinks.nl [2009-08-27]

Harfleet, P. 2008-12-07: *The pansy project blog* [online] Tillgänglig: http://thepansyproject.blogspot.com/2006_08_01_archive.html [2009-03-24]

Harlin, J. 2006a-07-08: Grön gerilla handlar fritt. *Sydsvenskan*. [online] Tillgänglig: <http://sydsvenskan.se/malmo/article170706/Gron-gerilla-odlar-fritt.html> [2009-08-22]

Harlin, J. 2006b-07-09: De lade rabarber på en bit mark. *Sydsvenskan*. [online] Tillgänglig: <http://sydsvenskan.se/malmo/article170707/De-lade-rabarber-pa-en-bit-mark.html> [2009-08-22]

Hellqvist, S. 2008: *Konstnärligt intrång – om att hävda sin rätt till plats i det offentliga stadsrummet*. Alnarp, Sveriges lantbruksuniversitet

lizchristygarden.org. *The Liz Christy Garden homepage*. [online] Tillgänglig: www.lizchristygarden.org [2009-08-22]

Matsson, A. Gatukontoret Malmö stad. Intervju 2009-03

Misstänkta cannabisplantor på klostergården. 2006-10-17: *Sydsvenskan* [online]. Tillgänglig: <http://sydsvenskan.se/lund/article190291/Misstankta-cannabisplantor-pa-Klostergarden.html>. [2009-03-24]

Mitchell, D. 2003: *The Right to the City: Social Justice and the Fight for Public Space*. New York, Guildford

Okänd person smygplanterar granar 2009-01-09 *Dagens nyheter*. [online]. Tillgänglig: www.dn.se/nyheter/sverige/okand-person-smygplanterar-granar-1.480153 [2009-08-23]

Olsson, L. 2008: *Den självorganiserade staden*. Lund. Institutionen för Arkitektur och Byggd Miljö, LTH, Lunds universitet.

Reiter, O. 2008: *Gemenskapens stadsliv eller stadslivets gemenskap?* Movium.

Reynolds, R. *The guerrilla gardening homepage*. [online] Tillgänglig: www.guerrillagardening.org/ [2009-08-22]

Reynolds, R. 2008: *On gerillaodling. A handbook for gardening without boundaries*. London, Bloomsbury publishing,

Nationalencyklopedin. 2009a: Egenmäktigt förfarande. Tillgänglig: www.ne.se/egenmaektigt-forfarande [2009-08-20]

Nationalencyklopedin. 2009b: Offentliga rum. Tillgänglig: www.ne.se/offentliga-rum [2009-08-20]

Nationalencyklopedin 2009c: Ronald Reagan Tillgänglig: www.ne.se/ronald-reagan [2009-08-20]

Svensson, M. Vice chefsåklagare. Åklagarmyndigheten, Malmö. Telefonintervju. 2009-05.

Sustainable Public Graffiti Art. *Trendhunter magazine*. [online]. Tillgänglig: www.trendhunter.com/trends/sustainable-public-graffiti-art-londons-mossberger-project-by-anna-garforth [2009-08-23]